

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри міжнародних відносин,
політичних наук і практичної філософії
Протокол № 6 від 12.01.2024 р.

Каріна НЕМАШКАЛО

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ І СВІТОВА ПОЛІТИКА

робоча програма навчальної дисципліни (РПНД)

Галузь знань **29 «Міжнародні відносини»**
Спеціальність **292 «Міжнародні економічні відносини»**
Освітній рівень **Перший (бакалаврський)**
Освітня програма **«Міжнародний бізнес»**

Статус дисципліни **обов'язкова**
Мова викладання, навчання та оцінювання **українська**

Розробники:
д.філос.н., проф.;
д.політ.н., проф.;
к.політ.н., доц.

Олег КУЗЬ
Олександр РОМАНЮК
Дмитро КОРОТКОВ

Завідувач кафедри
міжнародних відносин,
політичних наук і практичної
філософії

Олег КУЗЬ

Гарант програми

Нагалія ПАРХОМЕНКО

Харків
2024

ВСТУП

Російська агресія та боротьба України проти неї по-новому віддзеркалила особливості та суперечності глобальних процесів. Економічні середовища, як глобальне, так і національні, внаслідок російської агресії зазнали суттєвих системних негативних впливів, що сформувало низку коротко- та середньострокових ризиків і викликів, на які країни світу мають узгоджено реагувати. Агресія виявила протиріччя сучасного світу, зумовлені конкуренцією (політичною, економічною, гуманітарною) демократичного та авторитарного світів. Можна без жодного перебільшення сказати, що на наших очах відбувається формування нового світу, який багато у чому відрізняється від звичних реалій світового порядку. Тому, вивчаючи міжнародні відносини і світову політику необхідно мати уявлення про конфігурації, що повторювались в ході століть і навіть тисячоліть і які приймали міжнародні системи та впливали на світову економічну сферу.

Мета навчальної дисципліни – роз'яснити концептуальні засади вивчення міжнародних відносин як суспільно-історичного феномену, ознайомити з основними тенденціями та закономірностями міжнародних відносин, з найбільш відомими теоретичними напрямками цієї дисципліни і їх представниками, в наданні допомоги в формуванні первинних уявлень про сучасний стан міжнародних відносин і найбільш актуальні проблеми світової політики.

Завданнями навчальної дисципліни є:

– визначення актуальних проблем розвитку сучасних міждержавних відносин; тлумачення причинно-наслідкових зв'язків у міжнародних відносинах;

вивчення природи і сутності міжнародних відносин як явища суспільного життя та базових уявлень про світову політику і навичок аналізу світових політичних процесів і міжнародних відносин через розуміння становлення і розвитку даної наукової дисципліни.

Об'єктом навчальної дисципліни є суспільство у тій особливій сфері його життя, що пов'язана з відносинами між народами та державами.

Предметом навчальної дисципліни є вивчення закономірностей міжнародних відносин як цілісної системи; аналіз світової і міжнародної політики, зовнішньої політики окремих держав; аналіз тенденцій розвитку світового політичного процесу.

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна, визначено в табл. 1.

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна

Результати навчання	Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти
PH5	ЗК9
PH16	ЗК12
PH17	СК10, СК15

де, ЗК 9. Уміння бути критичним та самокритичним.

ЗК 12. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

СК 10. Здатність обґрунтовувати доцільність застосування правових, економічних та дипломатичних методів (засобів) вирішення конфліктних ситуацій на міжнародному рівні.

СК 15. Здатність застосувати методи, правила і принципи функціонування міжнародних економічних відносин для розвитку зовнішньоекономічної діяльності України.

PH 5. Володіти навичками самоаналізу (самоконтролю), бути зрозумілим для представників інших бізнес-культур та професійних груп різного рівня (з фахівцями з інших галузей знань/видів діяльності) на засадах цінування різноманітності, мультикультурності, толерантності та поваги до них.

PH 16. Демонструвати знання про стан досліджень міжнародних економічних відносин та світового господарства у міждисциплінарному поєднанні із політичними, юридичними, природничими науками.

PH 17. Визначати причини, типи та характер міжнародних конфліктів і суперечок, обґрунтовувати і застосовувати економічні, юридичні та дипломатичні методи і засоби їх вирішення на міжнародному рівні, відстоюючи національні інтереси України.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретично-змістовна матриця аналізу міжнародних відносин та світової політики

Тема 1. «Міжнародні відносини та світова політика» як навчальна дисципліна і об'єкт наукового аналізу»

1.1. «Міжнародні відносини та світова політика» як наукова дисципліна: інституціоналізація та предмет дослідження. Дві концепції до розуміння змісту і направленості міжнародних відносин (традиціоналістська та модерністська). Співвідношення дефініцій «міжнародні відносини» та «світова політика». Синонімічний ряд «міжнародна політика» – «світова політика» – «світовий політичний процес». Чотири основних концепту світової політики. Інституціоналізація дисципліни «Міжнародні відносини та світова політика». Дослідження міжнародних відносин у США. Тенденції розвитку міжнародних відносин

1.2. Об'єкт и предмет міжнародних відносин та світової політики. Об'єкт пізнання та предмет науки. Принципи, яким повинен відповідати предмет наукового дослідження. Об'єкт та предмет дослідження міжнародних відносин.

1.3. Методи дослідження міжнародних відносин та світової політики. Методологія, методи та техніки в міжнародних відносин. Місце і роль емпіричних досліджень, значення гіпотез в теорії міжнародних відносин. Аналітичні методи дослідження міжнародних відносин: спостереження, вивчення документів, порівняння. Експлікативні методи: контент-аналіз, івент-аналіз, когнітивне картування, експеримент. Прогностичні методи: спектральний аналіз, побудова сценаріїв, комп'ютерна симуляція, моделювання, системний підхід, дельфійський метод.

Тема 2. Політика та влада: основні дефініції міжнародних відносин та світової політики

2.1. Історія визначення поняття та категорії "політика", її сутнісних ознак. Загальна еволюція концепції політики як соціального явища (Аристотель, Н. Макіавеллі, Т. Гоббс, К. Маркс, М. Вебер, Т. Парсонс, А. Бентлі, Г. Лассуел, Р. Даль, Г. Алмонд та ін.).

2.2. Влада як явище світової політики. Структура владних відносин і механізм здійснення політичної влади у міжнародних відносинах. Характеристика владних відносин і механізм здійснення політичної влади. Характеристика головних якостей суб'єктів влади. Первинні та вторинні суб'єкти влади. Об'єкт влади. Взаємодія суб'єкта та об'єкта влади. Природа підкорення. Легітимність політичної влади, її головні ознаки. Ресурси і різновиди влади. Розподіл ресурсів влади на економічні, соціологічні, культурно-інформаційні, силові, демографічні.

Тема 3. Класичні традиції та сучасні теоретичні підходи дослідження міжнародних відносин

3.1. Теоретичні дослідження міжнародних відносин в епоху Стародавнього Світу. Зародження в Стародавній Греції двох традицій та течій в політичній думці міждержавних відносин («Історія Пелопоннеської війни» Фукідіда). Війна і мир, сила і право, національний егоїзм та універсалізм критерії розрізнення двох традицій – реалізму та ідеалізму.

3.2. Політичний реалізм в теорії і практиці міжнародних відносин.

Формування засад реалістичної традиції у вивченні міжнародних відносин у працях Н. Макіавеллі, Т. Гоббса. Р. Нібур, Г. Моргентау: формування цілісної реалістичної теоретичної концепції. Теорія балансу сил в реалізмі. Подальший розвиток класичних реалістичних ідей. Реалізм в політиці. Неореалістична концепція і класичний реалізм: спільне та відмінне. К. Уолтц.

3.3. Ліберально-ідеологічна теорія і неолібералізм. Періоди підйому ліберального підходу в теорії міжнародних. Лібералізм Вудро Вільсона. Головні положення класичного лібералізму. Лібералізм і демократія: природні й гармонійні партнери та сутність взаємодії. Провідні представники сучасного неолібералізму – Дж. Най, Р. Кеохейн. Сучасне ліберально-ідеологічне трактування міжнародних відносин Ф. Фукуяма. Концепція мондіалізму.

Тема 4. Учасники міжнародних відносин. Держава як головний суб'єкт світового політичного процесу

4.1. Взаємозв'язок і характер відносин між основними учасниками МВ. Зміст понять «суб'єкт міжнародних відносин», «суб'єкт міжнародного права», «актор», «учасник», «сторона».

4.2. Недержавні актори міжнародних відносин: їх роль і функції. Міжурядові та неурядові організації: їх класифікація та основні функції в МВ. Міжнародні міжурядові організації. Типи міжурядових організацій. Міжнародні неурядові організації та їх вплив на світову політику. МНУО та їх роль у політико-економічному просторі харківського регіону.

4.3. Держава, як ключовий актор міжнародних відносин: ознаки, функції, сучасна форма. Класифікація держав. Функції держави. Суверенітет внутрішній та зовнішній. Національна могутність: структура та зміст. Типологія держав з урахуванням факторів національної могутності: наддержави, великі держави, середні держави, малі держави і мікродержави. Характеристика держави: політичний режим, форма правління, форма державного устрою.

Змістовий модуль 2. Основні проблеми міжнародних відносин та сучасні тенденції світової політики

Тема 5. Міжнародні системи: сутність та моделі.

5.1. Типи і структури міжнародних систем. Системний підхід як основа аналізу міжнародної системи. Традиційно-історичний, історико-соціологічний, евристичний, змішаний, емпіричний підходи аналізу міжнародних систем. Олігополістичний підхід Р. Гілпіна.

5.2. Міжнародні системи: основні історичні моделі. Історичний розвиток міжнародних систем. Основні характеристики Вестфальської, Віденської, Версальсько-Вашингтонської, Ялтинсько-Потсдамської міжнародних систем. Особливості сучасної міжнародної системи.

Тема 6. Конфлікти в міжнародних відносинах. Феномен сили як основний інструментарій в міжнародних відносинах.

6.1. Сутність, причини та типологія сучасних міжнародних конфліктів. Суспільно-політичне явище конфлікту. Еволюція поглядів на конфлікти між країнами (Фуکیدід, Платон, Арістотель, Нікколо Макіавеллі). Сучасне трактування конфлікту (Г. Моргентау, К. фон Клаузевіц). Характеристика міжнародних конфліктів: простір, час, інтенсивність конфлікту та його коливання у часі, структура конфлікту), мотивація конфлікту та цілі учасників, сприйняття учасниками один одного. Типи та форми сучасних міжнародних конфліктів.

6.2. Сила як сутнісна характеристика міжнародних конфліктів. Трансформація змістового наповнення поняття «сила» відслідковується у теоретичних положеннях постмодернізму. «М'яка» і «жорстка» сила у міжнародних відносинах. «Баланс сил» та його роль у міжнародних відносинах.

Тема 7. Вплив сучасних світових інтеграційних / дезінтеграційних процесів на світову політику.

7.1. Політична інтеграція як вища форма співробітництва між державами, що базується на об'єднанні декількох політичних утворень

7.2. Основні прояви дезінтеграції: збільшення показників диференціації держав; нефункціонування регіональних асоціацій, переорієнтація регіональних економічних центрів на країни, які не є учасниками інтеграційних об'єднань; конфлікт інтересів національних і наднаціональних; роздрібненість економічного простору в інтеграційній групі; вихід або призупинення членства учасників в існуючих об'єднаннях

Тема 8. Процеси демократизації в глобальному світі: теоретичні концепції та результати

8.1. Демократизація як глобальна тенденція світового розвитку. «Довге ХІХ століття» – «вік революції» та зародження європейських демократичних цінностей. Демократичний процес у глобальному масштабі після завершення Другої світової війни. Створення блоку НАТО, «План Маршала», створення Європейської Економічної Спільноти та наслідки для демократичного процесу.

8.2. Демократія і глобальне управління. Концепція «третьої хвилі демократизації». Перспективи і протиріччя процесів демократизації в сучасному світі.

8.3. Теорія «трьох хвиль демократизації» С. Хантингтона. Теорії модернізації М. Вебера і Т. Парсонса..

Тема 9. Політичні ідеології як засіб мотивації та інструментарій боротьби в глобальному міжнародному середовищі.

9.1. Класичне поняття ідеології (А. Де Трасі, К. Маркс, К. Мангейм, А. Грамші, Д. Белл і ін.). Рівні, типи та функції політичних ідеологій.

9.2. Консерватизм. *Неоконсерватизм у міжнародних відносинах.* Неоконсервативна революція 80-х рр. ХХ ст. Доктрина Р. Рейгана

9.3. Лібералізм та неолібералізм. Р. Кларк і Л. Сон «Досягнення миру через світове право». Економічний неолібералізм. Організації та лобістські групи неоліберального спрямування.

Перелік практичних (семінарських) та лабораторних завдань за навчальною дисципліною наведено в табл. 2

Таблиця 2

Перелік практичних (семінарських) та лабораторних завдань

Назва теми та завдання	Зміст
Тема 1. Завдання 1	Порівняльний аналіз концептуальних основ аналізу світової політики.
Тема 2. Завдання 2	Рольова гра: Характеристика владних відносин і механізм здійснення політичної влади.
Тема 3. Завдання 3	Аналітична довідка: Політичний реалізм в теорії і практиці міжнародних відносин.
Тема 4. Завдання 4	Зміст понять «суб'єкт міжнародних відносин», «суб'єкт міжнародного права», «актор», «учасник», «сторона». Обговорення результатів гри в формі дебатів
Тема 5. Завдання 5	Визначити особливості традиційно-історичного, історико-соціологічного, евристичного, емпіричного підходів аналізу міжнародних систем.
Тема 6. Завдання 6.	Провести порівняльний аналіз умов впровадження «м'якої» і «жорсткої» сила у міжнародних відносинах..
Тема 7. Завдання 7	Визначити особливості політичної інтеграції та дезінтеграції
Тема 8. Завдання 8.	Теорія «трьох хвиль демократизації» С. Хантингтона. Теорії модернізації М. Вебера і Т. Парсонса. Концепція «трьох ешелонів» А. Гершенкрона Обговорення результатів гри в формі дебатів
Тема 9. Завдання 9.	Провести порівняльний аналіз політичних ідеологій як основа вектору розвитку світової політики: неолібералізм та неоконсерватизм.

Перелік самостійної роботи за навчальною дисципліною наведено в табл. 3

Перелік самостійної роботи

Назва теми	Зміст
Теми 1 – 9	Вивчення лекційного / теоретичного матеріалу. Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою
Теми 1 – 9	Підготовка до семінарських занять (участь у дискусії, полеміці, дебатах)
Теми 1 – 9	Підготовка аналітичних повідомлень (презентацій)
Теми 7 – 9	Підготовка та презентація есе
Теми 1 – 9	Підготовка до колоквиуму

Кількість годин лекційних, практичних (семінарських) та лабораторних занять та годин самостійної роботи наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У процесі викладання навчальної дисципліни для набуття визначених результатів навчання, активізації освітнього процесу передбачено застосування таких методів навчання, як:

Лекція проблемного характеру (Тема 1, 3, 5.6,9)

Лекція-провокація (Тема 6).

Наочні (демонстрація презентацій, відео (Тема 1-9).

Практичні (практична робота (Тема 1 – 9), есе (Тема 8), рольова гра (практична робота 4.2),

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Університет використовує 100 бальну накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти.

Поточний контроль здійснюється під час проведення лекційних, практичних, лабораторних та семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувача вищої освіти до виконання конкретної роботи і оцінюється сумою набраних балів:

– для дисциплін з формою семестрового контролю екзамен (іспит): максимальна сума – 60 балів; мінімальна сума, що дозволяє здобувачу вищої освіти скласти екзамен (іспит) – 35 балів.

Підсумковий контроль включає семестровий контроль та атестацію здобувача вищої освіти.

Семестровий контроль проводиться у формах семестрового екзамену

(іспиту). Складання семестрового екзамену (іспиту) здійснюється під час екзаменаційної сесії.

Максимальна сума балів, яку може отримати здобувач вищої освіти під час екзамену (іспиту) – 40 балів. Мінімальна сума, за якою екзамен (іспит) вважається складеним – 25 балів.

Підсумкова оцінка за навчальною дисципліною визначається:

– для дисциплін з формою семестрового контролю екзамен (іспит) – сумуванням балів за поточний та підсумковий контроль.

Під час викладання навчальної дисципліни «*Міжнародні відносини та світова політика*» (форма семестрового контролю – *іспит*) використовується *поточний контроль*:

– індивідуальні навчальні завдання (26 балів); есе (8 балів); аналітична презентація (8 балів); творче завдання (8 балів); колоквиум (10 балів).

Більш детальну інформацію щодо системи оцінювання наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

Семестровий контроль: Екзамен (40 балів)

Більш детальну інформацію щодо системи оцінювання наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

Приклад екзаменаційного білета та критерії оцінювання для навчальної дисципліни.

Приклад екзаменаційного білета

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

Спеціальність «Міжнародні економічні відносини»

Освітньо-професійна програма «Міжнародний бізнес».

Семестр II

Навчальна дисципліна "Міжнародні відносини та світова політика"

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1

1. Назвіть 5 країн, які є основою «Плюралістичної однополярності»: Китай, Японія, Бразилія, Канада, Італія, ПАР, Великобританія, Німеччина.

2. Знайдіть зайве (5 позицій): держава, політична партія, транснаціональні корпорації, міжнародні урядові та неурядові організації, молодіжна організація, обласна адміністрація, суспільні рухи, міська рада, політичні та суспільні лідери, ХНЕУ ім. С. Кузнеця. Відповідь поясніть!

3. Знайдіть помилки в тексті (6 помилок):

«На рубежі 30-40-х років у зовнішній політиці КНР стався крутий поворот - США почав розглядатися як головний зовнішній ворог. Китай стрімко пішов на зближення із Радянським Союзом. Поставивши завдання створення «широкого фронту проти СРСР», Пекін підвів під нього відповідну теоретичну базу. У виступі представника КНР на спеціальній сесії ООН у 1992 р. всі минулі тези

було зведено в загальну теорію «двох світів». Спочатку ця теорія виглядала таким чином: «перший світ» - Франція та США - дві «супердержави»; йому протидіють «другий світ» - розвинуті держави та «третій».

4. (діагностичний рівень). Проаналізуйте ядерну проблему як загрозу міжнародній безпеці на сучасному етапі розвитку системи міжнародних відносин та спрогнозуйте політику провідних акторів щодо її вирішення.

5. (евристичний рівень). Інтеграційні та дезінтеграційні процеси в сучасному світі.

Затверджено на засіданні кафедри міжнародних відносин, політичних наук і практичної філософії протокол № 2 від «09» 09 2023 р.

Зав. кафедри

Олег КУЗЬ

Екзаменатор

Дмитро КОРОТКОВ

Критерії оцінювання

Підсумкові бали за екзамен складаються із суми балів за виконання всіх завдань, що округлені до цілого числа за правилами математики.

Кожен екзаменаційний білет складається з 5-х завдань (завдання 1–3 – стереотипного рівня; завдання 4 – діагностичного та завдання 5 – евристичного рівнів).

Відповідно до компетентнісного підходу екзаменаційні білети мають чотири рівні:

- 1) стереотипний (запам'ятовування та відтворення знань);
- 2) діагностичний (аналітично-практичне застосування знань);
- 3) евристичний (створення нового знання).

Відповіді на питання стереотипного рівня дають можливість виявити, як були засвоєні основні підходи до вивчення суті, змісту та характеру знання міжнародних відносин та світової політики; особливості теоретичних шкіл; спеціальна термінологія.

Відповідь на питання діагностичного рівня дає можливість виявити рівень практичного застосування отриманих знань здобувачами вищої освіти.

Відповідь на питання евристичного рівня має виявити вміння творчо опрацьовувати засвоєний матеріал, а також застосовувати його в професійній діяльності.

Кожний рівень питань оцінюється за наведеною шкалою окремо, а загальна оцінка розраховується як сума оцінок за кожне питання. Кількісний показник (бал) встановлюється залежно від ступеня виконання завдання. Максимальний бал за іспит – 40.

Завдання 1–3 стереотипного рівня подано у вигляді різноманітних тестових завдань на відтворення здобутих знань та містить 16 точок оцінювання, кожна правильна відповідь – 1 бал; максимальна кількість балів – 16.

Завдання 4 *діагностичного рівня* є відкритим питанням, що вимагає демонстрації практичних навичок застосування отриманих знань. Максимальна кількість балів – 12.

Завдання 5 *евристичного рівня* є відкритим проблемним питанням, що потребує систематизованої, раціонально обґрунтованої, аргументованої відповіді та має на меті демонстрацію навичок щодо створення нового знання. Максимальна кількість балів – 12.

Ступінь виконання	Бал
Відповідь аргументована, виявляє глибину та оригінальність мислення. Містить засвоєний теоретичний / практичний матеріал у повному обсязі	12
Відповідь аргументована, виявляє глибину та оригінальність мислення. При оперуванні теоретичним / практичним матеріалом допущено незначні помилки	11
Відповідь в цілому аргументована, відтворює самостійність мислення, але бракує систематизації. При оперуванні теоретичним / практичним матеріалом допущено незначні помилки	10
Відповідь в цілому правильна, але бракує аргументованих висновків, допущено певні помилки при визначенні категорій, смислових зв'язків тощо	9
Відповідь виявляє обізнаність студента з проблематикою питання, але бракує аргументованих висновків, допущено певні помилки при визначенні категорій, смислових зв'язків тощо	8
Відповідь виявляє обізнаність студента з проблематикою питання, але бракує аргументованих висновків; виявлено певні труднощі при оперуванні теоретичним / практичним матеріалом	7

Присутнє лише часткове висвітлення змісту питання; виявлено певні труднощі при оперуванні теоретичним / практичним матеріалом	6
При відповіді на питання допущено суттєві помилки, які впливають на зміст; самостійність мислення виявлена лише частково	5
Відповідь виявляє лише загальне ознайомлення студента з проблематикою питання; самостійність мислення та висновки відсутні	4
Відповідь виявляє практичну відсутність у студента самостійності мислення; здатність робити узагальнення та теоретичні / практичні висновки відсутня	3
Відповідь не виявляє самостійності мислення; здатність робити узагальнення та теоретичні / практичні висновки відсутня; стереотипні знання не відтворено	2
Відповідь фактично не має перетину зі змістом питання	1

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Міжнародні відносини та світова політика [Електронний ресурс] : навч. посіб. / О. М. Кузь, Д. С. Коротков, Д. Ю. Михайличенко, О. В. Бровко ; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. – 200 с. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/25295>

2. Теорія та історія європейської інтеграції [Електронний ресурс] : навч. посіб. / О. М. Кузь, Ю. І. Потоцька, І. В. Застава [та ін.] ; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. - Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. - 181 с. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/26375>

Додаткова

3. Бжезінський З. Велика шахівниця / З. Бжезінський ; пер. з англ. О. Фешовець. – Харків : Ранок : Фабула, 2019. – 288 с.

4. Зовнішня політика та національна безпека : навч. посіб. / Г. П. Ситник, Д. В. Неліпа, М. Г. Орел. - Київ : Кравченко Я. О., 2021. - 243 с.

5. Капітоненко М. Теорія міжнародних відносин / Микола Капітоненко. – Чернівці: Книги - XXI, 2019. - 272 с.

6. Коннова Н. О. Механізм трансбіополітичного переходу у геополітиці / Н. О. Коннова, О. М. Кузь, В. Ф. Чешко // Філософія та політологія в контексті

сучасної культури. – 2022. – Т. 14. – № 2. – С. 119–129. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/29596>

7. Коротков Д. С. Міжнародні неурядові організації: характер впливу на сучасні міжнародні відносини / Д. С. Коротков // Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії. - 2022. №3(14). - С. 18–30. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/28604>

8. Коротков Д.С. Вплив ліберально-ідеалістичного напрямку на традиційну гегемонію реалістів у теорії міжнародних відносин / Д. С. Коротков // Філософія та політологія в контексті сучасної культури, – 2020 – Т. 12- Вип.2. - С 87-93. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/25647>

9. Лісовська Ю.П. Політика міжнародних відносин: проблеми та перспективи : навч. посібник / Ю. П. Лісовська, П. М. Лісовський. – Київ : Ун-т «Україна», 2021. – 350 с.

10. Лісовський, П. М. Міжнародні відносини: ментальність, геополітика, глобалізація : навч. посібник / П. М. Лісовський. – Київ : Кондор, 2019. - 156 с.

11. Птащенко О. В. Європейська безпека в ХХІ столітті: загроза збройних конфліктів та тероризм / О. В. Птащенко // Інноваційні процеси економічного та соціально-культурного розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід: зб. тез допов. XV міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених і студентів.: тези допов. – Тернопіль: ЗУНУ, 2022. – С. 116-117. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/27770>

12. Теорія міжнародних відносин: підручник / М.П. Требін, Л.М. Герасіна, О.Ю. Панфілов та ін. - Харків: Право, 2022. – 565 с.

13. Шергін С. О. Політологія міжнародних відносин : навч. посіб. / С. О. Шергін. – Київ : Центр учбової літератури, 2020. – 256 с.

14. Morgenthau H. J. Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace / H. J. Morgenthau. – Fifth Edition, Revised. – N.Y. : Alfred A. Knopf, 1978. – 653 p.

15. Baylis J. The globalization of world politics : an introduction to international relations / J. Baylis. – Seventh edition – Oxford, United Kingdom ; New York : Oxford University Press, 2017. – 610 p.

Інформаційні ресурси

16. Атлантична рада США (*Atlantic Council*). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.atlanticcouncil.org>

17. Брукінгський інститут [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.brookings.edu>
18. Європейський парламент. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.europarl.europa.eu/portal/en>
19. Інформаційний центр ЄС. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://library.hneu.edu.ua/EU.php>
20. Королівський інститут міжнародних відносин (The Royal Institute of International Affairs). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.chathamhouse.org>